

Moralfilosofi

Föreläsning 2

Vad är moral?

- Vad är moralfilosofins ”studieobjekt”?
Dvs. vad är det moralfilosofen filosoferar om?
- Det uppenbara svaret är naturligtvis ”moralen”:
Det är *moralen* som är föremålet för systematisk,
filosofisk undersökning
- Men vad *är* moral?

- Tyvärr finns det ingen allmänt accepterad *definition* av 'moral'
- Vad som kännetecknar moral är i sig en filosofisk fråga
- Rachels föreslår en "minimiuppfattning" som han anser vara "*en central kärna som varje moralteori bör acceptera, åtminstone som utgångspunkt*"

Rachels "minimiuppfattning"

Denna kärna består av två huvudpunkter:

- (1) moraliska omdömen måste kunna underbyggas med goda skäl, och
- (2) moraliskt tänkande förutsätter att man tar hänsyn till varje individs intressen på ett opartiskt sätt

- Köper ni denna ”minimiuppfattning”?
- Är den en (minimal) *normativ etisk* teori eller snarare en teori om moralens *natur*?
- Med andra ord: Låt oss säga att vi går med på minimiuppfattningen. Har vi därmed omfattat en *viss* moral (dvs. en värdering av ngt slag)? Eller bara en tes om vad en moral *är* för någonting? Detta är inte uppenbart!

- Kanske kan vi få svar på denna fråga genom att titta närmare på vad som *menas* med att

(1) underbygga moraliska omdömen med *goda skäl*, och

(2) ta hänsyn till varje individs intressen på ett *opartiskt* sätt

- Låt oss börja med goda skäl

Grundtanken bakom kravet att man måste kunna ge goda skäl för sina moraliska åsikter är följande:

- Anta att någon säger att man *bör* utföra en viss handling (eller att det vore *fel* att utföra den)
- Det är då alltid på sin plats att fråga *varför* man bör utföra denna handling (eller *varför* det skulle vara fel)
- Om personen ifråga inte kan ge något *skäl* för sin åsikt så kan vi avfärda åsikten som godtycklig eller grundlös

- Men så är det *inte* med t.ex. uttryck för personlig smak
- Om någon säger ”Jag gillar kaffe” så behöver hon inte ge något *skäl* för detta. Man behöver inte *rationellt försvara* varför man gillar eller ogillar kaffe
- På så sätt finns det en viktig skillnad mellan moraliska åsikter och personlig smak

- Men varifrån kommer då detta krav på att man måste kunna ge *skäl* för sina moraliska åsikter?
- Rachels menar att detta är ett *logiskt* krav som alla måste acceptera oavsett vad man har för åsikter
- Här kan det dock inte vara fråga om den vanliga, generella logiken, utan det måste vara någon speciell ”moral-logik” som åsyftas

- Tanken är nog den att det finns en speciell logik *inbyggd i vårt moraliska språk*
- Kravet att man alltid måste ge kunna ge skäl för sina moraliska åsikter är därmed ett logiskt krav som är inbyggt i själva det moraliska språket
- När någon ger uttryck för en moralisk åsikt så förväntar vi oss att vederbörande skall kunna ge *skäl* för åsikten. Och detta förväntar vi oss *enbart i kraft av att vi är kunniga språkanvändare*

- En person som fäller ett moraliskt omdöme (t.ex. "Abort är fel") men som inte förstår att det förväntas av henne att hon skall kunna ge skäl för sin åsikt verkar helt enkelt inte ha förstått vad '(moraliskt) fel' *betyder* och vilken funktion det fyller i vårt språk
- *Vi enbart i kraft av att vi är kunniga språkanvändare* uppfattar att denna person inte vet vad hon pratar om och vi behöver inte ta hennes åsikt på allvar. Eller?

- Det är dock viktigt att påpeka att språkets logik aldrig ensamt kan tvinga oss att acceptera någon specifik moralisk värdering eller ens tvinga oss att bry oss om moralen över huvud taget
- Det logiska kravet säger bara att *om* du väljer att prata i moraliska termer (såsom "rätt", "fel", "bör", etc.) *så* måste du följa moralspråkets logik och därmed måste du vara beredd att ge skäl för dina moraliska omdömen (annars kan alla kunniga språkanvändare med rätta avfärda dina åsikter som grundlösa)

- Naturligtvis är inte alla skäl som kan ges för en viss åsikt *goda* skäl
- Men vad krävs det för att någonting skall vara ett *gott* skäl? Kan man öht ge *goda* skäl för moraliska åsikter och andra värdeomdömen?
- Vad skulle kunna vara ett gott skäl för att abort är fel eller för att det är varje människas moraliska plikt att alltid tala sanning?

- För Rachels verkar det vara så att goda skäl för någonting utgörs av bra *argument* för det
- Han påpekar att de flesta moraliska argument består av två olika *typer* av premisser: (a) *empiriska teser* och (b) *moraliska principer*

Ex:

Premiss 1: abort innebär att man avslutar ett liv

Premiss 2: allt liv är okränkbart

Slutsats: abort är fel

Fundera!

Tänk på fallet med Lilla Theresa (spädbarnet med anencelafi). Hennes organ skulle kunna användas för att rädda andra barn som (till skillnad från Theresa) skulle kunna leva ”normala” liv.

- Vore det *rätt* el. *fel* att ta Theresas organ (vilket skulle leda till hennes omedelbara död)?
- Vilka *skäl* kan du se för och emot att ta organen?
- Formulera argument

Exempel på moraliska principer (som skulle kunna ingå som premisser i argument för moraliska slutsatser):

- Om man kan gynna någon utan att skada någon annan så bör man göra det
- Det är fel att använda människor som medel för andra människors mål
- Det är fel att döda en person för att rädda en annan

- Låt oss nu titta närmare på den andra delen av Rachels ”minimiuppfattning” av moral: att man måste ta hänsyn till varje individs intressen på ett *opartiskt* sätt
- Grundtanken här är att *ur moralisk synvinkel* så är varje individs intressen lika viktiga som varje annan individs intressen
- Därför måste var och en erkänna att *ur moralisk synvinkel* så är andra människors intressen lika viktiga som ens egna intressen

- Som Rachels påpekar så är kravet på opartiskhet nära sammankopplat med kravet på att man måste kunna ge skäl för sina moraliska omdömen
- Om jag t.ex. uttrycker åsikten att "handling X är fel *förutom för Fritz- Anton*" så skulle ni såklart fråga *varför* detta förbud skulle gälla er men inte mig
- Dvs. ni skulle kräva att jag ger *skäl* för min åsikt

- Men om jag inte kan ge något annat ”skäl” än att ”jag är jag och ni är ni” så kan ni med rätta avfärda min åsikt som förvirrad
- Även detta kan ses som ett logiskt krav som är inbyggt i det moraliska språket: Som kunniga språkanvändare kan ni sluta er till att det blotta faktum att jag är jag aldrig kan vara ett skäl för att något som är fel för er skulle vara rätt för mig. Den som anför detta som skäl visar därmed att han inte förstår vad ’rätt’ och ’fel’ betyder

- Däremot finns det naturligtvis en mängd *andra skäl* för att vissa saker är rätt för en viss person med samtidigt fel för en annan person
- T.ex. kan vissa saker vara tillåtet för mig som är förbjudet för er *i kraft av att jag är er lärare*
- Men om det faktum att jag är er lärare är ett *skäl* för att andra rättigheter gäller för mig så bryter detta *inte* mot kravet på opartiskhet

- Kravet på opartiskhet förbjuder alltså bara att man ger olika individers intressen olika vikt *när det inte finns något skäl för behandla dem olika*
- Det är alltså helt och hållet förenligt med opartiskhetskravet att man behandlar olika personer väldigt olika i väldigt många sammanhang
- Kravet säger bara att man alltid måste ha goda skäl för att behandla folks intressen olika (och vi kan naturligtvis ha väldigt olika åsikter om vilka skäl som är goda i olika sammanhang)

- Notera att det Rachels kallar för ”kravet på opartiskhet” ofta kallas för ”universaliserbarhet” (se Bergström ss 27-28)
- **Universaliserbarhet:** Om jag anser att du bör handla på ett visst sätt så måste jag också gå med på att jag borde handla på samma sätt om jag befann mig i en *relevant* lik situation. Annars skulle jag göra mig skyldig till ett logiskt misstag

Fundera!

1. "Det är moraliskt fel att ta andras saker förutom om man bor på Trastvägen 57 b i Lund"
2. "Alla som bor i ett avlångt land bör främja det egna landets intressen"
3. "Det är rätt och riktigt för var och en att handla på det sätt som bäst gynnar den egna gruppens intressen"
4. "Det är rätt och riktigt för var och en att handla på det sätt som bäst gynnar ens egna intressen"

- Om minimiuppfattningens två krav är *logiska* krav så *måste* de ingå (på ett eller annat vis) i *alla* moralteorier (en teori som står i strid med dessa krav skulle inte kunna räknas som en moralteori)
- Rachels verkar dock mena att vissa teorier som *framförts* som normativa etiska teorier inte kan införliva minimiuppfattningen
- Den *etiska egoismen* är ett exempel

Etisk egoism: *Varje person bör göra det som bäst gynnar hennes egna intressen*

- Rachels anser att den etiska egoismen är oacceptabelt *godtycklig* (på ungefär samma vis som rasism!)
- Detta eftersom den strider mot principen om likabehandling: *Man bör behandla människor lika om det inte finns någon relevant skillnad mellan dem*

- Den etiska egoismen påstås dela in människor i två grupper – *en själv* å ena sidan och *alla andra* å andra sidan – utan att kunna ge några skäl för att det finns någon relevant skillnad mellan ”mig” och ”alla andra”
- Men är det verkligen så att den etiska egoismen gör sig skyldig till detta? Den grundläggande egoistiska principen antas ju gälla precis lika för alla!

- Rachels påpekar att den etiska egoismen visserligen är ett *konsekvent* synsätt

Konsekvent = ej självmotsägande

- Men även om den inte är självmotsägande så kan den strida mot moralens speciella logik och därmed kanske den etiska egoismen inte kan *räknas som en moral?*
- Vad anser du?

- Rachels anser vidare att man bör bry sig om andra människors intressen *av samma skäl* som man bryr sig om sina *egna* intressen
- Men behöver man verkligen ge *moraliska* skäl för att bry sig om sina egna intressen?
- En relaterad fråga: Behöver man ge moraliska skäl för att bry sig mer om ens nära och kära än om främlingar?